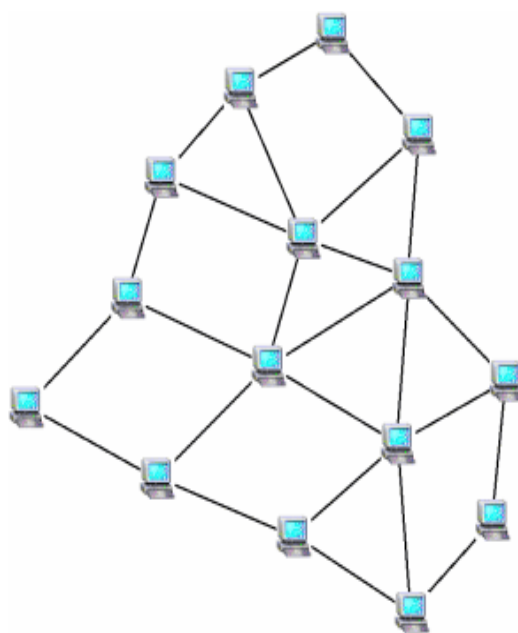

ТЕХНОЛОГИЯҲОИ ИТТИЛООТӢ-ИРТИБОТӢ

Одамон дар ҳалли масъалаҳои зиндагӣ ва қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти рӯзафзуни худ ҳар лаҳза аз ин ё он намуди захираҳои модӣ ва маънавӣ истифода мебаранд. Навъҳои ин захираҳо хеле гуногунанд – табиӣ ва сунъӣ, истехсоли ва ғайриистехсоли, молиявӣ ва ройгон, техникӣ, зеҳнӣ, неруӣ ва ғайра. Микдори ин захираҳо бошад, махсусан захираҳои модӣ, беохир нест. Аз ин рӯ, мо бояд онҳоро оқилона истифода барем.

Номгӯи захираҳои овардашударо боз ҳам давом дода, онҳоро аз рӯи хосиятҳои ба зергурӯҳҳои мушаххас ҷудо кардан мумкин буд, аммо ин ҷо мақсад дигар аст. Мо доир ба захирае сӯҳбати худро идома донанием, ки онро захираи рақами якуми асри XXI номидан мумкин аст. Бале, шумо дуруст пай бурдед, ки сухан дар бораи захираҳои иттилоотӣ меравад. Имрӯз инсоният бе истифодаи иттилоот ва захираҳои иттилоотӣ қариб ягон масъаларо ҳал карда наметавонад. Ҷомеае, ки мо низ узви он ҳастем, ҷомеаи иттилоотӣ ном гирифтааст. Ва ин бесабаб нест, чунки имрӯз мо ҳаёти худро бе истифодаи компютер ва системаҳои компютерӣ тасаввур карда ҳам наметавонем. Техникаи компютерӣ ва технологияҳои иттилоотӣ ба қисми ҷудонашавандаи мазмуни ҳаёти ҷомеаи навин табдил ёфтааст.

Захираҳои иттилоотӣ дар натиҷаи фаъолияти ақлонии инсон пайдо гардида, дониш, малака ва таҷрибаи рӯзгори аз замони қадим то ба имрӯз андӯхтаи онро дарбар гирифтааст. Ин донишҳо дар шакли фарҳангҳои башарӣ, асарҳои санъат ва адабиёт, кашфиётҳои илмӣ, пойгоҳи додаҳо, алгоритмҳо, барномаҳои компютерӣ ва ғайра таҷассум ёфтаанд.

Бо пайдоиш, рушд ва паҳншавии компютерҳои фардӣ **шабакаҳои компютерӣ** (computer network) низ рӯи кор омаданд. Шабакаҳои компютерӣ дар дастрасӣ ба захираҳои иттилоотӣ нақши бениҳоят азимро бозидаанд. Имрӯз мардумони тамоми қурраи Замин иттилоотро асосан тавассути шабакаҳои компютерӣ дастрас менамоянд. *Шабакаҳои компютерӣ аз маҷмӯи ба ҳам алоқаманди воситаҳои иртиботӣ, барномавӣ ва техникӣ иборат мебошанд ва барои таъмин намудани равандҳои иттилоотии байни объектҳо пешбинӣ шудаанд.*

Дарвоқеъ шабакаҳои компютерӣ системаҳои мураккаби техникӣ, робитавӣ ва барномавӣ ба ҳисоб мераванд. Онҳо дар натиҷаи тараққӣ додани фаъолияти иттилоотии инсон, аз қабилӣ методҳои ниғаҳдорӣ, ҷустуҷӯ, коркард ва интиқоли иттилоот ба вучуд омадаанд ва вазифаи таъминотии воситаҳои техникӣ ва барномавии иртиботи байни ҷузъҳои ин системаҳоро иҷро мекунанд.

Тавре пештар қайд шуда буд, имрӯз дар олам вобаста аз маҷмӯи масъалаҳои ҳалшаванда ва ҳаҷми иттилооти зарурӣ аз навъҳои хеле зиёди шабакаҳои компютерӣ истифода мебаранд. Як қисми онҳо шабакаҳои компютерии махсусгардонидашудаи бонкӣ, тиҷоратӣ ва биржавиро ташкил медиҳанд. Ин шабакаҳо доираи хеле васеи корбаронро бо иттилоот таъмин менамоянд. Хусусияти хоси сохтори чунин шабакаҳо аз он иборат аст, ки онҳо ба ҳайси сервер аз компютерҳои бисёр пуриқтидор ва ба ҳайси нуқтаҳои корӣ аз компютерҳои маъмулии корбарон истифода мебаранд.

Бо мафҳуми **сервер** мо дар мавзӯҳои пештара шиносӣ пайдо карда будем. Ёдовар мешавем, ки сервер компютери махсусе мебошад, ки он барои замимаҳоро аз масофаи дур ба кор даровардан, дар гирифтани иттилоот аз пойгоҳи додаҳо дархостҳоро қабул

ва коркард кардан, дар иҷрои хизматрасониҳо аз чопгарҳо, модемҳо, таҷхизоти хондани CD ва дигар қисмҳои берунаи компютерӣ, ки дар байни компютерҳои шабака таъйиноти дастачамӣ доранд, робита барқарор намудан ва ҳамчунин иҷрои дигар амалҳо пешбинӣ шудааст. Яъне, сервер объектест, ки ба истифодабарандагони сершумори шабака (муштариён) хизматрасониҳои гуногуни иттилоотиро пешниҳод ва амалӣ мегардонад.

Нуқтаи корӣ (муштарӣ) гуфта, компютери фардиеро меноманд, ки корбари он аз хизматрасониҳои сервер баҳраманд аст. Робитаи байни компютерҳо (сервер ва муштариён) ҳангоми коркарди иттилоот дар шабака бо тарзҳои ҳам муттамарказ ва ҳам марказгурез (алоҳида-алоҳида) барқарор шуда метавонад. Ҳангоми коркарди муттамарказонидашудаи иттилоот дар шабака, қисми асосии кор ба сервер воғузур гашта, муштарӣ ҳамон қисмати корро иҷро мекунад, ки он захираҳои зиёдро талаб накунад. Дар мавриди марказгурез бошад, сервер танҳо вазифаи анбори иттилоотро (додаҳоро) иҷро карда, нуқтаҳои корӣ (компютер-муштарӣ) асосан коркарди иттилоотро анҷом медиҳанд.

Истифодаи васеи технологияҳои иттилоотӣ дар шабакаҳо сабабгори пайдоиши ду мафҳуми нав гаштааст: **технологияҳои шабакавӣ** ва **технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ**. Ин мафҳумҳо гарчанде дар назари аввал ба ҳамдигар наздик намоянд ҳам, вале

онҳо мазмунан чизҳои тамоман гуногунанд.

Технологияҳои шабакавӣ маҷмӯи протоколҳои ба мувофиқа овардаи стандартӣ, методҳои татбиқи воситаҳои барномавию техникӣ дар шабакаسازیҳои компютерӣ ва тарзҳои хизматрасонӣ ба корбарони шабака мебошад.

Балоихагирӣ ва ташкил намудани шабакаҳои компютерӣ кори басо муҳим, ҷидӣ ва масъулиятнок буда, онро асосан мутахассисони касбии соҳа - барномасозон, менечерон, маъмурони шабака ва ғайра амалӣ менамоянд. Барои корбари қатории шабака бошад, амалан қисми техникийи шабакаҳои компютерӣ ва корҳои ташкилии омодаسازیи ин қисм он қадар муҳим нест. Муҳим он аст, ки дастрасӣ ба шабакаи компютерӣ зудтар барқарор карда шавад. Корбарони шабакаҳои компютерӣ бештар дар мубодилаи (додугирифтӣ) иттилоот аз шабака ва иртиботи он рағбат доранд. Лашкари бениҳоят калони корбарони шабакаҳои компютериро мафҳуми калидии дуум, яъне технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ муттаҳид месозад.

Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ гуфта, чунин технологияҳои иттилоотии кор дар шабакаҳои компютериро меноманд, ки онҳо ба корбарон имконияти байни худ муошират кардан ва ба таври таъҷилӣ дастрас намудани иттилоотро таъмин сохта тавонанд.

Саволҳо:

1. Захираҳои иттилоотӣ гуфта, чӣ дар назар дошта шудааст?
2. Вазифаи шабакаҳои компютерӣ аз чӣ иборат аст?
3. Шабакаҳои компютерӣ кадом чузъҳоро дарбар мегиранд?
4. Вазифаҳои сервер кадомҳоянд?
5. Кадом компютерро нуқтаи корӣ меноманд?

Технологияҳои шабакавӣ чист? Технологияҳои иттилоотӣ-иртиботӣ чӣ?